

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ'.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 423.

ΠΟΛΙΟΡΚΙΑ ΤΟΥ ΚΕΡΚΥΡΑΣ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1537

ΚΑΙ ΑΙΧΜΑΛΩΣΙΑ ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΚΑΡΤΑΝΟΥ,

ΣΥΖΥΓΟΥ ΓΕΝΟΜΕΝΗΣ ΤΟΥ

ΣΟΥΤΑΝΟΥ ΣΕΛΗΝΗΣ⁽¹⁾.

Α.

Δι συμβουλαὶ αἱ μπὸ τοῦ βχσιλέως τῆς Γαλλίας Φραγκίσκου δοθεῖσαι πρὸς τὸν Σουλτάνον Σουλεϊμάνον καὶ αἱ μεταξὺ τῶν δύο ἡγεμόνων γενόμεναι διαπραγματεύσεις, ἔπεισαν τὸν Σουλτάνον νὰ κινήσῃ πόλεμον κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος Καρόλου Ε', πλὴρη ἔχοντα πεποίθησιν ὅτι ἥθελε κατακτήσει πλείστας καὶ ἀρίστας χώρας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ βχσιλεὺς ὑπέσχετο νὰ καταβῇ μετὰ στρατοῦ εἰς Ἰταλίαν, ἀμα ὡς οἱ Τούρκοι πλησιάσωσι διὰ ξηρᾶς εἰς τὰς παραλίας τοῦ Ιονίου πελάγους, καὶ νὰ πέμψῃ ισχυρὸν στρατὸν ἵνα ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Ἀπουλίας, ὑποκειμένης τότε τῷ Καρόλῳ, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῶν συνθηκῶν ὁ Σουλεϊμάνος, ἀρχομένου τοῦ ἔχρος τοῦ 1537 ἔτους, ἀνεχώρησεν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως

μετὰ ισχυροῦ στρατοῦ, καὶ διελάσσει τὴν τε Μακεδονίαν καὶ Θεσσαλίαν, οὐδόλως φροντίζων περὶ τῆς τραχύτητος τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς δριψάμτητος τοῦ χρόνου, ήλθεν αὐτοπροσώπως εἰς Ἀλβανίαν καὶ ἐστρατοπεδεύσατο ἐν Αύλωνι, ἵνα ἔχῃ ὑπὸ ὅψιν τὴν Ἰταλίαν καὶ χρείας τυχούσης διαπλεύσῃ τὸν κόλπον μετὰ τοῦ στόλου, δοτις ἐξελθὼν τοῦ Ἐλλησπόντου, συνέκειτο ἐκ τετρακοσίων καὶ ἐπέκεινα νεῶν ἔχουσῶν ὑπὲρ τὰς τρεῖς χιλιάδας τηλεβόλων, πολεμικὰς μηχανὰς, πολεμερόδια καὶ ἀπειρον πλῆθος ζωοτροφῶν. Τῆς στρατιᾶς ταῦτης ἡγεμὼν ἦτο ὁ πατέρας Λουτσούφος, ἀνὴρ ἀνδρείας οὐ τῆς τυχούσης καὶ γαμήρδος τοῦ Σουλεϊμάνου· τὰ δὲ δευτερεῖα εἶγεν ἐν τῷ στρατῷ Χαῖρχτίνης ὁ Ἐρυθροπώγων, ὁ τρόμος τοῦ Ἀρχιπελάγους· παρὴν δὲ καὶ ὁ Ἀγιᾶς πατέρας, σύμβουλος αὐτοῦ καὶ ἄλλοι πασάδες καὶ ἀγάδες. Εἰκοσιπέντε χιλιάδες πεζῶν ἐπέβινον εἰς τὰς ναῦς, ἐν οἷς τέτσαρες χιλιάδες, Γενιτσάρων μετ' ἄλλων δέκα χιλιάδων, τῶν μὲν ἡσκημένων πρὸς πόλεμον, τῶν δὲ νεοσυλλέκτων, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν δώδεκα νομαρχῶν, ἐξ ἐκ τῆς Ἀσίας καὶ ἐξ ἐκ τῆς Αρμενίας, ἐκτὸς πολυσφρίθμων ἴππεων.

Τποπτεύσασα ἡ ἐνετικὴ πολιτεία τοσοῦτον φορερὰν παρασκευὴν, ἐπεχείρησε μετὰ μεγίστης δραστηριότητος νὰ ἐνισχύσῃ τὸν στρατὸν αὐτῆς καὶ νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ προμηθεύσῃ διὰ τῶν ἀναγκαίων τὰς

(1) Συνετάχθη ἡ ἀνωτέρω διῆγησις κατὰ τὰς σημειώσεις τοῦ ἀνεδίκου πατρὸς ἡμῶν, Διηρέου Μουσοτεύδου.

Θαλασσίους φρουράς. Έξ οσων δ' ἐφάνετο δὲ Σουλεύμανός επεθύμει νὰ πειραθῇ τοῦ ἀγῶνος ιδίως ἐν τῷ βασιλείῳ τῆς Νεαπόλεως· καὶ τοι δὲ τῶν Ἐνετῶν ὑποσχεθέντων οὐδετερότητα ἐν τῷ κατὰ τῶν χριστικῶν μπ' αὐτοῦ κινουμένου πολέμου, δὲ σουλτάνος δῆμως δὲν ἤρκετο εἰς τοῦτο, ἵσχυριζόμενος δὲ οὐχὶ ὑπὲρ ἕκυτοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ συμφέροντος τοῦ βασιλέως, τῆς Γαλλίας ὥρειλον νὰ συμμετάσχωσι τοῦ πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Κάρολον ἀγῶνος. Άρεθαιοι δῆτες περὶ τε τοῦ πολέμου τοῦ συνισταμένου ἐν τοῖς μεθορίοις αὐτῶν καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων αὐτοῦ, ἀνέδειξαν οἱ Ἐνετοὶ κατὰ τὸν Μάσον μῆνα ἀρχιναύαρχον τὸν ἱερώνυμον Πέζαρον, ἀνδρα διοικητικὰς ἀρετὰς ἔγοντα, ιδίᾳ ἔμπειρον δῆτα περὶ τὰ νκυτικὰ, καὶ ἐπεμψκν εἰς Κέρκυραν, λόγου διεδοθέντος δὲ οἱ Τούρκοι ἐμελλον νὰ διαβῆσιν ἐκεῖθεν πρὸς λεηλασίαν τῆς νήσου. Ἐνδομήκοντα κάτεργα ἦσαν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Πέζαρου, καὶ εἰς ταῦτα προετίθεντο ἀλλα δέκα ἔξτρατον ἐν Κρήτῃ, ἐν ἐν Κεφαλληνίᾳ, δύο ἐν Ζακύνθῳ καὶ δύο ἐν αὐτῇ τῇ Κερκύρᾳ. Οὐχ ἦτον δῆμως ἐδόθη ἐντολὴ τῷ Πέζαρῳ, ἵνα διατηρήσῃ οὐδετερότητα, χορηγήσῃ δὲ τοῖς τε Τούρκοις καὶ τοῖς αὐτοκρατορικοῖς ζωστροφίας, καὶ μὴ ἐνοχλήσῃ παντάπαι τὰ σχέδια αὐτῶν, ἀλλὰ μόνον νὰ ἔξαρσκλίσῃ τοὺς ὑπηκόους ἀπὸ πάσης ἐνδεχομένης προσβολῆς. Μετὰ παρέλευσιν δλιγων ἡμερῶν ἡ πολιτεία ἐπέτεκτο τῷ Ιωάννῃ Βετούρη ἵνα μετὰ τεσσαράκοντα κατέργων ἐπιχρυσπνῆ τὸν κόλπον.

Καὶ τοι δ' ἔχοντες δῆμηγίκες οἱ Ἐνετοὶ ὅπως ἄγωσιν τρυχίαν καὶ μὴ διακόψωσι τὴν μετὰ τοῦ Σουλεύμανου ἀνακωγὴν, δὲν ἔδυνηθησαν νὰ ἐκφύγωσι τὴν ὑποφίαν δι τῶν ὑμοφρόνουν ἀνδρέων τῷ Δωρίᾳ, ἀρχιναύαρχῳ τοῦ αὐτοκράτορος. Οὗτος μαθὼν τὴν διάβασιν τῶν Τούρκων ἀνέγηθη ἐκ Μεσσήνης, καὶ παραπλέων τὴν Κέρκυραν, ἀπὸ Λευκίμνης ἀχρι Καστιόπης, καὶ τὴν Χιμάραν, ἥρχισε νὰ λεηλατῇ, νὰ ταλαιπωρῇ καὶ νὰ πειρατεύῃ τὰς τουρκικὰς ναῦς, καὶ συναντήσας δεκαπέντε ἐκ τῶν τῆς ἐπισθορυλαχῆς πλήρεις ζωστροφιῶν καὶ ἐμπορευμάτων μεγίστης ἀξίας, συνέλαβεν ἐννέα μεταξὺ Κασιόπης καὶ τοῦ νησοῦ Ερικούστης. Οὕτων δὲ Σουλεύμανος, εἴτε προσποιούμενος, εἴτε τῷ δῆτι πιστεύων δι τοῦ Δωρίας ἐλάχιστην παρὰ τῶν Ἐνετῶν καταφύγιον καὶ βοηθείας, εἴτι δὲ διατερρυχθεὶς ἐνεκ προσβολῶν τινῶν, ἢ διὰ τὸ ἀρχκτον μῆσος ἢ ὑπὸ φιλοτιμίας ἐποίησαν τὰ τῶν Ἐνετῶν κάτεργα πρὸς ἐν τῶν ἐκείνου κατέργων, καὶ νομίσας δι τορούδιστο ὑπὸ τοῦ τῆς Γαλλίας βασιλέως, διτις καὶ τοι εἰς Ιταλίαν κατεῖχε μετ' οὐ πολὺ ποιήση μετὰ τοῦ αὐτοκράτορος ἀνακωγὴν ἐπὶ ἐννέα ἔτη, ἐκέλευσε τὸν στρατὸν αὐτοῦ, διτις εἶχεν ἐπιχειρήση τὴν ἔξολούρευσιν

τοῦ Κάστρου, νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Αὐλῶνα, διότι διενοεῖτο νὰ κηρύξῃ, κατὰ πάντα τρόπου πόλεμον τοῖς Ἐνετοῖς, καὶ νὰ στρέψῃ ἀπάσας τὰς τε χερσαίας καὶ θαλασσίους αὐτοῦ δυνάμεις κατὰ τοῦ ἐνετικοῦ κράτους, ιδίᾳ δὲ νὰ ἐπιπέσῃ, κατὰ τῆς νήσου καὶ τοῦ φρουρίου Κερκύρας, νομίζων τὴν ἐπιχειρησιν ταύτην ἀρμοδιωτέραν καὶ εὐχερεστέραν.

Τῇ 17 Αὐγούστου ἐπισκευάσκει δὲ Δωρίας τὰ ἔκυτοῦ κάτεργα καὶ πληρώσας αὐτὰ ἔρθεσεν εἰς Κέρκυραν, εἰς ἀγίαν Λίκκητερίνην, οὐ μακρὰν τῆς Κασιόπης πληροφορήσας δὲ τὸν Πέζαρον περὶ τῆς ἀφίξεος του ὑπερχέθη αὐτῷ βοήθειαν αὐτεπαγγέλτως. Τῇ 20 Αὐγούστου ἀνέγηθη ἐξ Αὐλῶνας καὶ Χαρακτίνης ὁ Ἐρυθροπόγων μετὰ ὄγδοηκοντα πλοίων καὶ μετέβη εἰς Σάσωνα, ὅπερον δὲ διευθύνθη πρὸς τὸν πορθμὸν τῆς Κερκύρας. Περὶ τοῦτου δὲ Πέζαρος ἐπληροφόρησε τὸν Δωρίαν, διτις ἀπάρχεις διευθύνθη πρὸς τὴν Κεφαλληνίαν. Οἱ ἐνετικὲς στρατὸς ἔμεινεν δλην ἐκείνην τὴν νύκτα ἐν παρατάξει πολέμου, τὴν δὲ πρωῒν τῆς έπιούσης ὁ Ἐρυθροπόγων παραπλέων τὴν στερεάν, διέβη τὸν πορθμὸν καὶ συμφιέλως πρὸς τὰ στρατιωτικὰ ἔθιμα ἔχαρέτεις τὸ φρούριον, πυροβολῶν καὶ ποιῶν διάρρορα ἄλλα δείγματα φιλίας, ὃν ἔλαβεν, εὔμενη ἐνταπόδοσιν. Ἐπέττεις δὲ μετὰ ταῦτα εἰς Αὐλῶνα, ἐνῷ δὲ Πέζαρος ἀνεγέρησεν εἰς Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον. Τότε δὲ Σουλεύμανος συνεκέρθη ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας μετὰ τοῦ Ἀγια πασᾶ, Ιανούση βέτ (¹) καὶ Ἐρυθροπόγωνος· καὶ τοι δὲ τοῦ Ἀγια γνωμακτεύοντος δι τοῦ δέον ἦτο νὰ μὴ κινήσωσι μηδόλως πόλεμον κατὰ τῶν Ἐνετῶν, ἐκείνος δῆμως, προτρεπόμενος ὑπὸ τῶν ἑτέρων δέος, οἵτινες ἀπέδεδον τοῖς Ἐνετοῖς τὴν αἰτίαν τῆς ὑπὸ τοῦ Δωρίου κατορθωθείστης νίκης ἐν αὐτῷ τῷ μέσῳ τοῦ κράτους αὐτῶν, καὶ ἐνθυμούμενος τὰς μπ' ἐκείνων διαπραχθείσας, ὅπερες εἰς τὰ κάτεργά του, ἐκίνησε μετὰ τοῦ στρατοῦ, καὶ διεβάσει τὸν ποταμὸν Ἀβούούσαν, ἔχων πάντοτε πρὸ αὐτοῦ ἀπείρους σκαπανεῖς ἐξομαλύνοντας τὴν δόδην, διέβη καὶ ἄλλον ποταμὸν, καὶ τοῦτον διελθὼν ἔφθασε δι τοῦ Ἀργυροκάστρου εἰς Βαστίαν ἐνθα ἐστρατοποιεύσατο.

Μαθὼν δὲ Πέζαρος τὸ κίνημα τῶν Τούρκων ἐκεῖ-

(¹) Οἱ Ιανούσης Βέτες ἐγεννήθη ἐν Κερκύρᾳ, ὡς δημολογεῖται Βανιόδομε (Mēm. Disc. 1. Part. T. IV. 22). ἐλάλει δὲ μετ' αἰποτεύτου εὐκολίας δοκεῖ πεπτὸν γλώσσας, περὶ τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν Ἑλληνικὴν, τὴν ἔδραικήν, τὴν λατινικὴν, τὴν ἰταλικὴν, τὴν γαλλικὴν, τὴν ισπανικὴν, τὴν ἀραβικὴν, τὴν τουρκικὴν, τὴν περσικὴν, τὴν τῶν Μαύρων, Ταρτάρων καὶ Ἀρμενίων, τὴν γερμανικὴν, τὴν σλαβικὴν, τὴν σύγγρικὴν καὶ τὴν βαστακήν. Οἱ δὲ Σουλτάνος, εἴτε διέτι ήγάπε τὴν σπουδὴν τῶν γλωσσῶν, εἴτε διέτι οἱ Τούρκοι νομίζουσι τιγκα τοσάκις ἄνθρωπον δοκεῖ εἰσιν αἱ γλώσσαι δὲ δηλοῦσι, ἐφέρετο τοσαῦτον γεγναῖος πρὸς τὸν Ιανούσην, δισταύτος ἀπεποιήθη δέλας τὰς πλευσίας προσφοράς, δι τοῦ ἐπιειρήθη νὰ ἐλκύσῃ αὐτὸν ὁ αὐτοκράτωρ Κάρολος ὁ Ε', μεγάλως ἐπιθυμῶν γὰ ἔχει τὸν ἄγρια περὶ ἐκστῆ.

νεν εύλογον νὰ μὴ περιμείνῃ τὴν ἔροδον τηλικούτης δυνάμεως, καὶ ἐφοπλίσας κατὰ πρῶτον πέντε τῶν κατέργων αὐτοῦ ὠχύρωσε καὶ ἐπεστίσε τὰ τῆς Κερκύρας φρούρια· καλεῖσκες δὲ νὰ πυρπολήσωσι τὰ προάστεια, διευθύνθη εἰς τὸν κόλπον καὶ ἤνθη μετὰ ἰωάννου τοῦ Βιτουρίου, φέρων μεθ' ἔχυτοῦ δύο κάτεργα ἐκ τῶν νήσων, ἐν ἐκ Κερκύρας καὶ ἕτερον ἐκ Ζακύνθου Μαρίνου τοῦ Συγούρου· ἀμπεὶ δὲ ὡς οἱ δύο ἀρχηγοὶ συνῆλθον, συνεῖσουλεύθησαν περὶ τοῦ πρακτέου, καθόσου ἴσχυρότατος ἦν ὁ στόλος ὁ πλησίον τῆς Κερκύρας εὑρισκόμενος, καὶ μέγχες ὁ στρατὸς δοτικοὶ εἶπετο τῷ αὐτοκράτορι.

Τὴν νῆστον τότε διώκουν ὁ Βάτλος Σιμεὼν καὶ ὁ Προνομῆς Ἀλοΐσιος, ἐπίκλην ἀμφότεροι· δὲ Πίεζ· Φρούραρχος δὲ τοῦ πελαιοῦ φρουρίου ὁ Ἀνδρέας Φαλιέρος· ἢ δὲ φρουρὰ συνέκειτο ἐκ δύο χιλιάδων περίπου Ἰταλῶν καὶ ἵσου ἀριθμοῦ Κερκυραίων, ὃν πλείστοις ἀπογεγραμμένοι κατὰ πρῶτον καὶ ἡσημένοι ἐν τῷ τάγματι τῶν βομβαρδιστῶν, προσήνεγκον ὥφελιμον ὑπηρεσίαν. Τῶν στρατιωτῶν τούτων ἀρχηγὸς ἦτο Ἰάκωβος Νοβέλλος, ἀνὴρ μεγίστης πελρᾶς περὶ τὰ πολεμικά, ἀλλ᾽ ἀποθυνόντα κατ' ἐκείνας ἀκριβῶς τὰς ἡμέρας, διεδέχθη αὐτὸν Βαρδόνος ὁ Νάλδος, δοτικοὶ κατὰ τοὺς τελευταίους πολέμους τῆς Ἰταλίας εἶχεν ἀποκτήση λαμπρὰν φήμην ἀνδρείας καὶ πίστεως πρὸς τὴν πολιτείαν· ἔφερε δὲ τὸν βαθύμον συνταγματάρχου καὶ προσήνεγκεν ἐκουσίας τὴν ἔχυτοῦ ὑπηρεσίαν ἐν Κερκύρᾳ, ἐπιποθῶν νὰ ἔξαλείψῃ διά τινος θαυματίκης πράξεως τὴν δυσφυμίαν τοῦ τε πρωπάτορος καὶ πατρὸς, Θανάτῳ ζημιώθεντων. Οἱ Νάλδος ἐκομίστηκε παρὰ τῆς Συγκλήτου ἐπιστολὰς πρὸς τοὺς κυβερνήτας τῆς νῆσου, δι' ὧν ἐνετέλλοντο νὰ προτρέψωσι τοὺς τε διοικητὰς καὶ πολίτας νὰ φχνῶσι γενναῖοι καὶ πιστοί, ἀνθ' οὐ κατέλογον χαρηγγηθεῖ τοῖς ἀριστεύσασιν ἑτοίμη βοήθεια καὶ ἀντάξια βρχθεῖ. Ἐν τῷ φρουρίῳ ἦσαν προσέτι τὰ πληρώματα τεσσάρων κατέργων, ἀτιναὶ μείναντα πρὸς φύλαξιν τῆς νῆσου ὥρμουν ἀσφαλῶς ἐν Μανδρακίῳ. Μεγίστη ἦτο ἡ ἀριθμοίκη τῶν πυροβόλων καὶ ἴκανὰ τὰ πολεμεφόδια, αἱ δὲ ζωοτροφίαι ἥρκουν ἐπὶ τρία ἔτη. Τοῦ στρατοῦ τὰ ὑπουργήματα ἀνετέθησαν εἰς διαφόρους, κατὰ τὴν ἀνάγκην· τῆς πύλης ἡ φυλακὴ ἀνετέθη Νικολάῳ τῷ Σεμιτεκδλῷ, ἐπὶ τῶν ἐφοδίων προέστη Ζεχαρίᾳς ὁ Βάρβαρος καὶ ἐπὶ τῶν πυροβόλων Ἀλοΐσιος ὁ Σανοῦτος, καὶ οἱ τρεῖς κυβερνήται τῶν καταλειφθέντων πρὸς φυλακὴν κατέργων.

Τῇ 26 Αὐγούστου ἦ, ὡς ἔτεροι σημειώσι, τῇ 27 περὶ τὴν 14 ὥραν ὁ Ἐρυθροπόγων ἐνεφανίσθη μετὰ στρατοῦ καὶ μετά τινων δλκάδων, κομιζούσῶν χιλίους ἱππους καὶ πλείστους πεζοὺς, ἵνα πράξῃ δοτικοὶ βλάβης συνήθως ἐπιφέρουσιν ἔθνη βάρβαροι καὶ

ἐχθροί. Προέπειψε δὲ οὗτος δύο κάτεργα, ἀτιναὶ φθάσαντα εἰς μέρος τι, ἐνθε δλίγχι ὑπηργον οἰκίαι ἀντικρὺ τῆς πόλεως καὶ τοῦ προαστείου, ἐπυρπόλησεν αὐτὰς, καὶ ἐντοσούτῳ ἀπας ὁ στρατὸς ἀνεφάνη ἐν τῷ στομίῳ τοῦ πορθμοῦ πρὸς δυσμάς τοῦ σκοπέλου τοῦ διομαζούμενου Σέρπη, ἀπέχοντος τῆς πόλεως δώδεκα μίλια. Τὴν δὲ ἐπιοῦσαν ἔφθισε καὶ τὸ λοιπὸν μέρος τοῦ στόλου καὶ ἐπυρπόλησεν δεκαοκτώ εἰκίς εὖρεν, πρὸς τούτοις καὶ τὸ χωρίον τοῦ Ποταμοῦ, δύο μίλια τῆς πόλεως ἀπέχον. Οὕτως ἴστροποσεν ἡ Γουάτιος· ἀλλ' ὁ Μοροζίνης σημειοῖ δτι οἱ τῆς νῆσου ἀντέστησαν μετὰ ισχυροῦ πλάθους Χιμαρχίων εἰς τὴν τοῦ Ἐρυθροπόγωνος ἀποβίσκον, καὶ δτι μετὰ θηριώδη ἄγῶνα καὶ ἀμοιβαίκης σφργάς κατηλθεν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ ἐπέδρημε καὶ ἐλειλάτητε πάσαν τὴν γώραν. Ἀκολούθως δὲ ἔγραψε πρὸς τοὺς Μοιράρχους παρακινῶν αὐτοὺς νὰ σώσωσι τὴν ζωὴν αὐτῶν καὶ τῶν κατοίκων, παραδίδοντες τὸ φρούριον, κατὰ τοῦ ὄποιον κατέλεν ἀλλως ὅρμήσῃ αὐτὸς δ Σουλτάνος, καὶ οὔτε ἡ δριμύτης τοῦ χειμῶνος, οὔτε ἄλλα κωλύματα κατέλογον ἀποτρέψῃ αὐτόν. Ἀλλ' οἱ Μοιράρχοι οιαρέοντες τῷ φρουρίῳ, φύσει καὶ τέχνη δχυρῷ, ἀπέκρουσαν τὴν πρότασιν.

Ἐν τούτοις ἡ Σύγκλητος, μαθοῦσσα δτι Σουλεϊμάνος ἡργισεν ἀναφανδὸν τὸν πόλεμον, κατελήφθη ὑπὸ βαρυτάτης ἀνησυχίας, διότι, ἀν καὶ τὸ τῆς Κερκύρας φρούριον ἐλογίζετο ίκκνὸν πρὸς ἀμυναν, οὐχ ἡτον δικαὶος πάντων αἱ ακέψεις ἐστράφησαν πρὸς ἀπαλλαγὴν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν προσβολῶν τοῦ τουρκικοῦ στόλου, διότι ἐγίνωσκον δτι, ἐνδοψιοῖς ἔμενεν ἀκέραιος, κατέλεν χορηγεῖ νέκες δυνάμεις τῷ στρατῷ, ἢ δὲ νῆσος κατέλεν εἰσθιει ἐκτεθειμένη εἰς πόληούς καὶ δυνάμοις, ματαία δὲ κατέλεν ἀποβῆ ἢ δαπάνη ἡ γενομένη πρὸς παρασκευὴν τοῦ πολυαριθμοῦ καὶ ισχυροῦ στόλου, διοι διατελεῖσθαι. Βλέποντες λοιπὸν δτι ὁ πόλεμος ἦτο ἀναπόδοστος καὶ δτι κατεπείγον δ χρόνος καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ φέρωσιν ἐπικουρίαν τῇ Κερκύρᾳ, ἐστράφησαν πρῶτον πρὸς τὸν Ηάπακν, οὔτος δὲ μὴ ἀμφιβάλλων περὶ τῆς τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων συμμαχίας, ἐσπεισεις ὑ ἀνακηρύξῃ αὐτὴν πρὸς ἓτι τελεσθῆ. Ἀπειρον πλῆθος ἐπερχιώθη ἐκ Βρεντπασίου εἰς Κέρκυραν, πλείστοις προσήνεγκον τάς τε οὔσικς καὶ τὴν ἐργασίαν αὐτῶν, πρὸς τοὺς ἄλλοις δὲ καὶ ὁ δουλεῖος Μαντούνης προήγαγε τετρακοσίους ἔρετας. Οἱ Ἑνετοὶ ἐν βραχει διευθέτησαν τὰ πάντα, ἵνα ὁ στρατὸς πορευθῇ εἰς προεπάντησιν τοῦ ἔχθροῦ, ὁ δὲ Πίεζας, οὔτιος δ στόλος συνέκειτο ἐξ ἐκατὸν εὐκινήτων κατέργων, ἐκ δέκα Βαρειῶν καὶ δέκα νηῶν, ἐπετάχθη ἵνα παρατηθῇ τῆς φυλακῆς τοῦ κόλπου καὶ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ ἀνδρέου Δωρίου, ἐν ἐκέλευσαν νὰ πλεύσῃ εἰς Βρεντπασίον. Ἀλλ' οὔτος ἡκισταὶ εύγονον τοὺς Ἑνετοὺς καὶ

ἐπιποθῶν νὰ ἐκδικηθῇ διὰ τὴν διοθετεῖν πρὸς αὐτὸν ἀποποίησιν, δτε διαπλέων μετὰ μοίρας τοῦ στόλου τοῦ τὸν περθυμὸν τῆς Κερκύρας προέτεινεν αὐτοῖς νὰ ὠφεληθῶσιν ἀπὸ τῆς περιστάσεως, ἵνα κατανυκτήσωσι τὸν Ἐρυθροπόγωνα, ἀπέπλευσε μὲν ἐκ Νεκτίλεως, ἀλλ' ἀντὶ νὰ ἐνωθῇ μετὰ τοῦ στόλου τῆς πολιτείας καὶ ν' ἀναλάβῃ τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἀνεγάρησεν εἰς Γενούν προφατιζόμενος ὅτι ἕθελε νὰ δώσῃ ἀναψυχὴν εἰς τὰ κενοπικότα πληρώματα, καὶ νὰ προνοήσῃ περὶ ἄλλων ἀναγκῶν ἀπέπεμψε δὲ τὰ κάτεργα τῶν τε ἴπποτῶν τῆς Μελίτης καὶ τοῦ Πάπα πρὶν ἥ λάσθη παρὰ τούτου ἰδιόχειρον ἐπιστολὴν, δι' ἥ προστρεπεν αὐτὸν νὰ ἐλευθερώσῃ κυρίως τὴν Κέρκυραν, ἥ; ἥ ἀπώλεια ἥθελεν ἀνοίξῃ τῷ ἔχθρῷ τὴν δῖδον τῆς Ιταλίας καὶ Σικελίας.

Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα διεπράγματεύοντο, ὁ Σουλεΐμανος τῇ 29 Λύγούντου διεπεριώθη ἐπὶ πεντήκοντα κατέργων καὶ εἴκοσι πέντε χιλιάδων στρατιωτῶν εἰς τὴν γῆσσον, ἡγεμονεύομένων ὑπὸ τοῦ Ἀγρέ τῶν Γιαννιτζάρων, Βελέρβεζ τῆς Ἀνατολῆς, τοῦ Ἀγρέ τῶν Ιαγκάγων ἥ ἀλητῶν καὶ τοῦ Μουσταφῆ πασᾶ. Ἡλθε δὲ καὶ ὁ Ἀγιᾶς πασᾶς, δστις πολλάκις τῆς ἡμέρας ἐκ τῆς στερεᾶς μετέβαινεν εἰς τὴν γῆσσον, ἵνα πληροφορῇ τὸν Σουλτάνον περὶ τῶν πραγμάτων. Οὗτος δὲ μετὰ τοῦ Ἐρυθροπόγωνος, δρίζων τὰς ἐπικαιροτέρας θέσεις, καὶ μεῖδ' ἔχυτοῦ φέρων τριάκοντα πυροβόλα, ἐπεγέρητε τὴν κατασκευὴν διεφόρων πολιορκητικῶν ἔργων, καὶ μετὰ βαρόστρου σκληρότητος ἔπεισε νὰ καταστρέψῃ τὴν πόλιν, νὰ κόψῃ τὰς ἐλαίας, τὰς λεμονέας καὶ τὰ λοιπὰ δένδρα, νὰ διαρπάσῃ τὰ ζῶα, νὰ πυρπολήσῃ τὰς αίχνες, καὶ μετὰ πολλῶν βατάνων ν' ἀπαγάγῃ ἀνθρώπους πάστις ἥλικίας καὶ φύλου εἰς δουλείαν.

B'.

Ἡ πόλις ἥ μαλλον τὸ προάστειον, καθότι αὐτὴ δὲν ἦτο εἰσάτι ὀγυρωμένη διὰ τειχῶν, ἐγένετο ὀσαύτως παρχνάλωμα τοῦ ξίφους καὶ τοῦ πυρός· ἥ δὲ πυρκεῖται διέρκεσε τρεῖς συνεχεῖς ἡμέρας καὶ νύκτας. Ἐκτὸς δὲ τῶν ἐπηρειῶν τούτων προσετέθησαν καὶ αἱ τῶν ἐνετῶν διοικητῶν καὶ τοῦ ούρανοῦ, διότι κατέσκαψαν τὰ πέριξ τοῦ μεῖζονος προαστείου προάστεια, ἀτινχ ὁ Σέγνης (¹) καλεῖ ἐπισημάτωτα καὶ πλουσιώτατα, ἵνα μὴ δυνηθῇ ὁ ἔχθρος νὰ καταλύσῃ ἐν αὐτοῖς, ἐξήγαγον δὲ ἐκ τοῦ φρουρίου τοὺς ἀχερήστους ὑπὸ σκληρῆς ἀνάγκης, ἵνα κάλλιον ὑπομείνωσι τὴν πολιορκίαν. Οἱ ἀνθρώποι οὖτοι καὶ πλειστοὶ ἐκ τοῦ προαστείου κατέρχυγον ὑπὸ τὰ τείχη καὶ εἰς Μανδράκιον, ἐν τῷ μέσῳ τοῦ γεγικοῦ καὶ

ἐσγάτου φόρου, προτιμῶντες τὸν θάνατον ἥ νὰ παραδοθῶσιν ἐθελουσίως τῷ βαρόστρῳ ἀλλ' ἐν ᾧ δὲν εἶχον τὰ πρὸς τὸ ζῆν, συνάμοσε-πρὸς καταστροφὴν αὐτῶν καὶ αὐτὸς ὁ ούρανός, διότι τοιαύτη λαίλαψ, καὶ ἀνεμος καὶ χάλαζα ἐξερράγησαν τῇ νυκτὶ τῆς 30 Λύγούντου, ὥστε πλεῖστοι τῶν ἀθλίων ἐκείνων μὴ δυνάμενοι νὰ προφυλαχθῶσιν ἀπέθανον. Καὶ ἦτο τῷρόντι ἀξιον οἴκτου τὸ νὰ βλέπῃ τις τὰ τέχνα ἐνώπιον τῶν πατέρων καὶ τῶν μητέρων αὐτῶν ἀποθνήσκοντα ἐκ τοῦ ψύχους καὶ τῇ πείνης, καὶ, δισκενεὶ πρόκειται περὶ πολυτίμου δώρου, οἱ ταλαιπωρείγονες δρῶντες αὐτὰ θυνήτοντα, ἀνέτεινον τὰς χεῖρας πρὸς τὸν ούρανὸν καὶ τὸ γαρίστουν τὸν παντοδύναμον. Ἀπεσθάνησαν δὲ μόνον ὀλίγοι ἀναβοήθησάντες εἰς τὸ φρουρίον διὰ σχοινίων, διεν, ἵνα μὴ ἐπαναληφθῶσι τοσοῦτον τρομερὰ κακὰ καὶ ἵνα κάλλιον ὀγυρωθῶσι, τοῦθ' ὥπερ συνέβη περὶ τὰ τέλη τοῦ μηνὸς, οἱ μοιραρχοι ἀπέφραξαν τὰς τοῦ προαστείου ὁδοὺς διὰ πίθων καὶ δοκῶν, καὶ ἐπεγέρησαν νὰ κατασκευάσωσι τρεῖς προμηχάνας, τὸν μὲν ἐν τῷ Ἀγίῳ Μιχαὴλ ἐπὶ τοῦ δρους τοῦ κρεουργίου (della beccaria) περιέχοντα ὀκτὼ καννονοστάσια, τὸν δὲ πλησίον τῆς τοῦ Ἀγίου Βασιλείου ἐκκλησίας, περιέχοντα πέντε, καὶ τὸν τρίτον πλησίον τῆς τοῦ Ἀγίου Μιχαὴλ τῶν Καρκασσιλῶν ἐκκλησίας περιέχοντα δώδεκα.

Ἄροτρόντοι δὲ ἔστησαν οἱ Τούρκοι τὴν πρώτην Σεπτεμβρίου μέγιστον πυροβόλον ἐπὶ τοῦ νησιδίου τοῦ Μαριπέτρου ἥ τοῦ Βίδου· ἀλλ' ἐν διαστήματι τριῶν ἡμερῶν οὐχὶ πλέον ἥ ἐννεαδεκάκις ἐτηλεβόλησαν, καὶ παντάκις μόνον καὶ σραϊρι κρούσαν εἰς τὸ φρουρίον καὶ εἰς μίαν ναῦν, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ τηλεβολήματα, καὶ σραϊρι διερχόμεναι ὑπεράνω τοῦ φρουρίου, ἔπιπτον κατὰ τὸ ἔτερον μέρος εἰς τὴν θάλασσαν, διὸ οἱ Τούρκοι ἔπικυραν παντάπασι τὸ τηλεβολεῖν. Ἀρχίστας ἐν τοσούτῳ ὁ ἔχθρος τὸν τηλεβολμὸν ἐνόησεν δτι ἥ δρυμὴ τῶν σφαιρῶν, ῥιπτομένων ἐκ τοῦ τόπου, εἰς ὃν ἔκριναν συμφερώτερον ν' ἀποσυρθῶσιν, ἐμπδενίζετο ἐνεκκ τῆς μεγάλης ἀποστάσεως πρὶν ἥ προσκρούσωσι, καὶ οὐδεμία ἐπομένως ἐπεφέρετο βλάβη. Ο δὲ στόλος, στρεφόμενος πρὸς τὸ νότιον μέρος τοῦ φρουρίου, ἔνθα τὰ τείχη χαμηλότερα ὅντα παρείγον μεῖζονα ἐλπίδα ἐπιτύχας, ἥρχιτε νὰ ἐκπυρτοκροτῇ ἐκ τῶν πρωρῶν διὰ τῶν ὄγκωδετέρων τηλεβολῶν, τρόμον μαλλον ἐμποιησάντων ἥ βλάβην τοῖς πολιορκουμένοις, οἵτινες κατεβούσαν διὰ τηλεβολημάτων ἐκ τοῦ ὄψους τῶν τειχῶν ἐν τῶν τουρκικῶν κατέργων καὶ κατέθραυσαν τὸ ἐπισημόν τῆς νεάς αὐτῆς τοῦ Ἐρυθροπόγωνος. Διες ὁ Ἀγιᾶς πασᾶς μετέβη ἐκ τῆς στερεᾶς εἰς τὴν γῆσσον, ἀνὴρ δὲ μεγάθυμος ὡν καὶ καὶ ζηλωτὴς τῆς τειμῆς καὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ κυρίου αὐτοῦ, σκοταῖος ἥλθε κατὰ τὴν γύντα τῆς 5 Σεπτεμβρίου, με-

(¹) Stor. Fiorent. L. IX.

ταξίδιον τάπειρης θρογχής καὶ ἐξηγριωμένων ἀνέμων, μεθ' ἑνὸς μόνου συντρόφου εἰς τὴν τῆς Κερκύρας τάφρον. Ιδών δὲ καὶ ἐξακριβώσας αὐτὴν, ἔγνω ὅτι ἡτοὶ ίσχυρῶς ὠχυρωμένη οὔτως, ὥστε μόλις μετὰ παρέλεισιν μακροτάτου χρόνου ἡτοὶ δυνατὸν νὰ ἐκπολιορκηθῇ. Όθεν ἀναγωρήσας ἐπληροφόρητος περὶ πάντων τούτων τὸν Σουλεϊμάνον, καὶ συνεβούλευσε ν' ἀποστῆ τῆς ἐπιχειρήσεως διὰ τὸν λόγον ὅτι δὲν ἦθελεν εὐδοκιμήσῃ, ἐπελθούσης μεγίστης ἐπιδημίας ἐν τῷ στρατῷ αὐτοῦ καὶ σιτοδείκες καὶ προσεγγίζοντος τοῦ χειμῶνος, καὶ πρὸς τούτοις διότι δὲν ἦτο συνετὸν, χάριν τῆς δύσκολου ἀλώσεως τῆς Κερκύρας, νὰ περισπάσῃ τὰς δυνάμεις καὶ τὸν νοῦν ὑπ' ἄλλων κατὰ τοῦ αὐτοκράτορος εὐκολωτέρων ἐπιχειρήσεων, ὃν ἐνεκα ἐγένετο ἡ πολεμικὴ ἔκεινη παρασκευὴ. Καὶ ταῦτα μὲν συνεβούλευεν δὲ ἀγιᾶς τὸν Σουλεϊμάνον· οὗτος δὲν οὐκέτη καὶ τελευταῖαν ἀπόπειραν ἐπεμψε τὴν ἐπομένην πρωτὴν Κερκυραῖον τινὰ πρὸς τοὺς Προβλεπτὰς, παρκκινῶν αὐτοὺς νὰ παραδώσωσι τὴν γῆν τῷ Σουλτάνῳ, καὶ λέγον ὅτι οὗτοι μὲν ἐγίνωσκεν ὅτι ἐστεροῦντο ζωτροφιῶν καὶ διὰ τέλους πιεζόμενοι ἐκ τῆς πεινῆς ἦθελον παραδοθῆναι, ἀλλὰ τότε οὐδεμίσιν ἐπρεπε νὰ ἐλπίσωσιν εὐσπλαγχνίαν, διότι ἐμελλον νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τρομερώτατον θάνατον. Αποκρουσθεισῶν δὲ τῶν προτάσεων, δὲ Σουλεϊμάνος ιδὼν ὅτι αἱ διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης προσπάθειαι αὐτοῦ οὐδόλως ἐπέτυχον διὰ τὸ ἀπόρθητον τοῦ φρουρίου καὶ τοῦ λιμένος, καὶ διότι ἡ ἐπιδημία καὶ ἡ σιτοδείκη ἤχεσκεν ἐνσκήπτουσαί ἐν τῷ στρατῷ, ἡσπάσθη τὴν τοῦ ἀγιᾶς συμβουλὴν καὶ ἀπεφάσισε νὰ διαλύσῃ τὸν πολιορκίαν. Όθεν δὲ Βεζίρης ἀνήγγειλε τῷ Βασιλεῖ Κανάλη, ὅστις διέμενεν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, διὰ τὸν ἦθελον οἱ Ἐνετοὶ νὰ ἱκκνοποιήσωσι τὰ πτελίσματα καὶ νὰ ἐπανορθώσωσι τὰς προσφάτους πρὸς τὸν ἀστοῦ Κύριον ἐπενεγχείσας Ζημίας, ἀσμένως ἦθελε στέρεξη εἰς συνομολόγησιν εἰρήνης μετ' αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τέλους τῆς 11 Σεπτεμβρίου ἀναζείξεις ἐκ Κερκύρας ἀνεγχώρησε τῇ δὲ ἐπιούσῃ δὲ Χαίρατίνης ἐπιβιβλίσσας τὴν στρατιὰν ἀνήγθη διγῶν μεθ' ἑαυτοῦ εἴκοσι χιλιάδας αἰχμαλώτων πάσης ἡλικίας καὶ παντὸς φύλου καὶ πολυάριθμα τετράποδα. Έκ τοσούτων σκληρῶν ἀπηνειῶν, ἀπηλλάγησκεν μόνοι οἱ εἰς τὸ φρούριον τοῦ ἀγίου Λαζαρίου καταφυγόντες χωρικοί, καὶ τρομερὰ σημεῖα τῆς τῶν Τούρκων παρόδου κατελείφθησκεν ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ Βουθρωτοῦ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Παξών.

Τὰ κατ' ἔκεινην τὴν ἐποχὴν οἰκτρὰ συμβάντα τῆς νήσου οὐ μόνον Ἐνετοὶ, ἀλλὰ καὶ ἄλλοι· Ἰταλοὶ ἴστορικοὶ ἀφηγήθησκεν, μετὰ χρωμάτων δὲ λίκεν ζωηρῶν καὶ περιπλανῶν περιεγράφησκεν ὑπὸ Ιωάννου Κρίσπου, δουκὸς τοῦ Δίγαλου πελάγους, ἐν τῇ πρὸς τὸν γά-

παν Κάρολον τὸν Ε' καὶ ἑτέρους δυνάστας χριστιανοὺς ἐπιστολὴν αὐτοῦ, καὶ ὑπὸ Ἀνδρονίκου τοῦ Νουκίου, μάρτυρος αὐτόπτου γενομένου⁽¹⁾. Ἐνεκκ δὲ τῆς ἐλευθερώσεως ταῦτης τῆς Κερκύρας ἐτελέσθησκεν τῇ ἐπιταγῇ τοῦ Δόγου καὶ τῆς Συγκλήτου λειτανίᾳ ἐν τῇ Δουκικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀπενεμήθησαν δημόσιαι ἐλευμοσύναι, καὶ πρὸς τὸν ἐν Σκαρδώνη τότε γενικὸν μοίραρχον Πέτρον παρηγέλθη νὰ πλεύσῃ εἰς Κέρκυραν, ἵνα παντὶ σθένει παραμυθῆση τοὺς τε νησιώτας καὶ πολίτας καὶ ἀναρρήπτιση τὰς ἐλπίδας αὐτῶν καὶ τὸ πρὸς τὴν αὐθεντίκην τῆς Ἐνετίας θάρρος, ἥτις χάριν αὐτῶν προνοήσεται ἐπεμψε τὸ ἀναγκαῖον ὑλικὸν καὶ ἀνέκτησε τὰ καταστροφέντα προστειαία⁽²⁾.

Γ'.

Ἐν τοσούτῳ τοὺς ἐν Κερκύρᾳ ληφθέντας αἰχμαλώτους μετὰ τὴν εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐπάνοδον ἀποβιβάσαντες οἱ Τούρκοι ἐξέθηκαν ἐν τῷ φρουρίῳ τοῦ Γαλατᾶ, ἀνακτορύζαντες δὲ τὸ δένυντο ὅστις ἐπεθύμει ν' ἀγοράσῃ χριστιανοὺς αἰχμαλώτους ἄρρενας ἢ θήλεις, νέους ἢ γέροντας ἐπὶ μετρίᾳ τιμῆς. Τούτου δὲ γενομένου τὰ ἐκ τῆς πωλήσεως τῶν ἀθλίων ἐκείνων χρήματα κατετέθησκεν ἐν τοῖς βασιλικοῖς Οπασαυροῖς⁽³⁾.

Μεταξὺ δὲ αὐτῶν ἦτο καὶ ἐπταστὴς νεᾶνις, ἥτις ἀκολούθως κατέστη προσφιλεστάτη σύζυγος τοῦ Σουλτάνου Σελήμη, υἱοῦ καὶ διαδόχου τοῦ Σουλεϊμάνου, ὑπερβαλλόντως ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπηθεῖσα ἐνεκκ τῆς ἄκρας ὥραιοτητος καὶ σπανίας εὐφυΐας. Οἱ Ἐνετοὶ συγγραφεῖς, εἶτε διὰ τὸν λόγον ὅτι ἡ Κέρκυρα ἦτο ὑποτεταγμένη εἰς τὴν πολιτείαν αὐτῶν, εἶτε ἐνεκκ ἀγνοίας λέγουσιν αὐτὴν εὐγενῆ κυρίαν Ἐνετήν, ἔλλουσκεν τὸ γένος ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Βάρων, ἀν καὶ Λάζαρος Σοράντιος προστίθησι μετ' ἐπιφύλαξεως, ἀλλὰ τοῦτο ἀληθεύῃ· ἀλλὰ πάντες ἀμαρτάνουσι, διότι ὁ ἀσιδιμός ἡμῶν πατὴρ ἡντύχησε ν' ἀνακαλύψῃ ἐν τῇ διπλωματικῇ ἀλληλογραφίᾳ τῶν ἐνετῶν πρέσβεων παρὰ ταῖς διαφόροις αὐλαῖς τῆς Εύρωπης, τῇ μετανακομισθείσῃ ἐκ τῆς πρώην αὐτῶν ἀποθήκης πρῶτον μὲν εἰς Παρισίους, εἶτα δὲ εἰς Μεδόλαντα, καὶ ἔγγραφον μεταξὺ τῶν ἐπισήμων, ἀτινα δὲ Βάτλος Ιάκωβος Σοράντιος ἐπέστελλε τῇ 26 Οκτωβρίου 1566 πρὸς τὴν ἑαυτοῦ πολιτείαν, ὅπερ, ὡς ἐπίσημον ἄμα δὲ καὶ ὄγκωστον παραθέτομεν αὐτολεῖσι πρὸς διαφώτισιν τῆς ιστορίας τῶν χρόνων ἐκείνων.

(1) Πανθάρα τομ. ΙΖ'. Φυλλ. 407.

(2) Merosini.

(3) Van. Ali Efendi. Gran Cancel. Δασιν. μετάρρ. τοῦ Ιω. Lennel παρὰ τῷ Geropoldi Bilancia.

Μετάφρασις ἐπιστολῆς τουρκιστὶ γεγραμμένης, ἀγχειρισθείσης ὑπὸ Μιχάλη Παπαδοπούλου, οἵτε εἶται, καθ' ἄλλοι λέγει, ἡ μετάφρασις ἐπιστολῆς ἐλληνιστὶ γεγραμμένης, ἢντας ἡ Κυρία Ρεγγίρα Καρτάρου ἐκ Κερκύρας ἐπεμπλε πρὸς τὴν διαντῆς θυγατέρα, γυναῖκα τοῦ Σελήνη καὶ μητέρα τοῦ Μουράτ.

« Κυρία μου καὶ θύγατερ, σοὶ πέμπω μυρίους χαιρετισμούς. Λπὴ εἰκοσιεννέας ἥδη ἔτῶν περὶ σοῦ μόνον διεκλαγεῖσθαι, ἐὰν ζῆς ἡ ἀπέθικνς, οὐδὲν ἄλλο ἐπειθύμουν εἴμην νὰ ἀκούσω εἰδίστεις, αἵτινες νὰ μὲ ἀπαλλάξωσιν ἐκ ταύτης τῆς ἀμυχανίας. Ἐπὶ τέλους δὲ μαθησάς διτὶ εἰσαὶ γυνὴ τοῦ αὐθέντου Σουλτάνου Σελήνη, ἐκ τοῦ ὄποιου ἀπέκτησες μίὸν ὄνδρατι Σουλτάνου Μουράτ, εὐχαρίστησα τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ. Βέβαιον διτὶ ἀπὸ τῶν πρώτων ἔτῶν σου πολλὰ ἐδείκνυες σημεῖα διτὶ ἔμελλες νὰ γίνης μεγάλη, καὶ ἐλπίζω διτὶ καὶ εἰς τὸ μέλλον θέλεις λάδη εὔτυχίας μεζονας τῆς παρούσας. Ἐγὼ δὲ, ὡς θύγατερ, ἔμεινα 27 ἔτη αἰχμάλωτος, καθ' ἣν ἐπαγήνη ὑπέφερα πολλοὺς κόπους καὶ ταλαιπωρίας· ἀλλ' ἐπὶ τέλους, θείᾳ χάριτι, ἀπὸ δύο ἥδη ἔτῶν ἐλευθερωθείσεις ἐπέστρεψα εἰς τὴν πατρίδα τῆς Κέρκυραν, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἡμῶν κατοικίαν, ἔνθα μαθησάς τὰ περὶ σοῦ ἔγραψα τὴν παρούσαν καὶ ἐπεμψαὶ αὐτὴν διὰ μέσου τοῦ Θείου σου. Ἐγὼ διογκάζομαι Ρεγγύνα, ὁ πατέρας σου Νικόλαος, σὺ δὲ Καλή. Εἶχες δύο ἀδελφούς, καὶ μίαν ἀδελφήν. Οἱ ἄρρενες ὀνομάζοντο Γεώργιος καὶ Μανόλης, τὸ δὲ δινομα τῆς ἀδελφῆς ἦτο Φωτσινή. Ότε ἡγμαλωτίσθημεν ἦτο ἐπταετής. Ο πατέρας σου ἀπέθηκεν ἐν τῷ Κατάργῳ. Οἱ λοιποὶ ἀδελφοί σου ἀπεπλανήθησαν, ὅπτε οὐδέποτε ἔλεον περὶ αὐτῶν εἰδίστεις. Ἐάν δὲ δυσπιστής εἰς τοὺς λόγους ἔμου, διταν ἔλθη ἐκεῖ ὁ Θεῖος σου, ἐρώτησον αὐτὸν καὶ βεβαιώθητι περὶ παντὸς πράγματος. Ἐπὶ τοῦ παρόντος ὑπάρχει ἐκ τῆς γενεᾶς σου ὁ Άντωνιος Καρτάνος, διστις, διαγινώσκεις, ἐφοίτα εἰς τὸ διδασκαλεῖον, τὸ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ ἀγίου Γεωργίου, ἤκουσας δὲ διτὶ εἶναι σκλάβος σοῦ καὶ τοῦ στόλου τῶν Σπαχιδῶν. Τὸ δινομα τῆς κώμης ἐξ ἣς ἐζωγρήθης καλεῖται Ἀσουμέτη, κειμένη πλησίον τῆς Κερκύρας. Ἡ τοῦ πατρός σου ἀδελφὴ ὀνομάζετο Φραγγεσκίνη. Ἡ γενεὰ σου κατάγεται ἐξ ἑνὸς Κύριου Αντωνίου Καρτάνου. Σὺ συνείθιζες νὰ λέγεις, Μήτερ μου, μητέρ μου, θὰ ἔλθωσιν οἱ Τούρκοι καὶ θὰ μᾶς πάρωσι· θὰ ἔλθῃ ὁ Χαϊρατίν-πασᾶς νὰ μᾶς ἀρπάσῃ, ἡρεις δὲ ἐλέγομεν ἡ κόρη αὕτη ἐπὶ τέλους υἱὸς τουρκεύσῃ. Καὶ μετ' οὐ πολὺ, κατὰ θείαν βούλησιν, ἐπληρώθησαν οἱ λόγοι σου. Θύγατερ, ἐὰν δὲν ἐλημόνησες τὰ καθήκοντα, ἀτίνα χρεωστεῖς νὰ ἐχης πρὸς τὴν μητέρα σου, θέλεις πέμψει ἀνθρωπόν τινα, ἵνα μὲ παραλάδη καὶ ἔλθω πλησίον σου. Ἐάν

δὲ καταισχύνεσαι νὰ μὲ καλῆς μητέρας σου, οὐδὲν ἄλλο δύναμαι νὰ πράξω εἰμὴ νὰ εὑχηθῶ νὰ σὲ ἀπαντήσω εἰς τὸν ἄλλον κόσμον.. Ἀλλ' ἐλπίζω δὲν θέλεις μοι ἀρνηθῆ τὸ τοιοῦτον, διότι τὸ πρὸς τὴν μητέρα όφειλόμενον καθῆκον εἶναι μέγιστον.»

Διὰ τῶν λόγων τούτων ἡ μήτηρ ἀναζωγονεῖ τὰς πρώτας ἐντυπώσεις τῆς θυγατρός της ὡς σημεῖα ἀναγνωρίσεως. Παρατηρεῖ ὁ Σοράντιος διτὶ ἐν τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἃσαν αἱ ἐπόμεναι λέξεις, γεγραμμέναις ὀντούτως τουρκιστὶ καὶ διὰ τῆς αὐτῆς χειρός, αἵτινες, ὡς φαίνεται, ἐγράφησαν κατὰ παροχίνησιν τοῦ Παπαδοπούλου.

« Κυρία μου, ἡ ἐπιστολὴ, θὺν ἐγὼ ὁ Θεῖος καὶ δοῦλός σου ἐκδύεται, ἃτο γεγραμμένη ἐν τῇ γλώσσῃ τῶν χριστιανῶν καὶ οὐδεὶς ἡξευρεῖ ν' ἀναγνώσῃ αὐτὴν. Όμως εὔρον τὸν συγγενῆ σου ἀντωνάκην τὸν Σπαχιδῶν, διτις μετὰ μεγίστου κόπου εὔρε μεταφραστὴν εἰς ταύτην τὴν γλώσσαν. Καὶ οὗτος μετέφρασεν αὐτὴν δισσον ἡδυιαίθηκη κάλλιον.»

Ἐπὶ κεφαλίδος τῆς ἐπιστολῆς ἀναγνώσκοντο αἱ ἐπόμεναι λέξεις γεγραμμέναις ἐξ ἄλλης χειρός, αἵτινες, καθ' ἀισχυρίζεται ὁ Παπαδόπουλος, περιείχον τὴν δοθεῖσαν παρὰ τῆς εἰρημένης Κυρίας ἀπάντησιν.

« Όπουδήποτε καὶ εἰς χειρας οἰσουδήποτε εἴρηται τὴν μητέρα μου θέλεις λάδη καὶ διηγήσῃ αὐτὴν ἐνταῦθα ἀνυπερθέτως.»

Μετάφρασις διατάγματος εὑρισκομένου παρὰ τῷ Παπαδοπούλῳ ἐπ' ὄνδρατι τῆς μητρός τοῦ Σουλτάνου Μουράτ.

« Διὰ τοῦ παρόντος ἐντέλλεται εἰς πάντα Σαντζάκην, Καδήν, Βοΐεύδαν καὶ ίδιαιτέρως εἰς τὸν Καπιτάνον τῆς Σμύρνης, ἵνα πορευομένου Μιχάλη τοῦ ἐκ Κερκύρας μετὰ τοῦ πλοίου αὐτοῦ εἰς οἰνοδήποτε σκάλωμα συγχωρήσωσιν αὐτῷ νὰ ἀπινιδάσῃ διτις βούλεται, υπόδλως ἐνοχλοῦντες ἢ κωλύοντες αὐτὸν καὶ ὀσαύτως ἵνα μὴ ἐνοχλῶσι τὰς ἐν ταῖς γάρωσι ἐκείναις κειμένας ἐκκλησίας· εἴτε δὲ ἵνα δύνηται νὰ ἔλευθερή, σκλάβους Κερκυραίους δικουδήποτε ἀνεύρῃ αὐτούς.»

Θέους τῆς σφραγίδος φερούσης τάδε·

« Μήτηρ Σουλτάνου Μουράτ.»

Ἀναπαύεται ἡ ψυχὴ διαλογίζομένη διτις οὔτε τὸ αὐτοκρατορικὸν μεγαλεῖον, οὔτε ἡ ἐκ νηπιότητος συμβίωσις μετ' ἄλλοιρθλων ἡδυνήθησαν ν' ἀποσθέσωσιν ἐκ τῆς ψυχῆς τῆς νέας Καρτάνου τὴν μνήμην τῆς μητρός, τῶν συγγενῶν, τῆς πατρίδος, ἵσως δὲ, καὶ αὐτῆς τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Τοῦτο προσέτι δυνατὸν εἰκάσαι καὶ ἐκ τῶν λόγων τοῦ Ιωάννου Φραγγεσκού Μοροζίνου, ἐτέρου βαζίλου, ἐπανακάμψαντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν τῇ ἐκθέσει αὐτοῦ τῇ ἀγαγγωσθείσῃ ἐγ τῇ Συγκλήτῳ μεταξὺ τῶν ἐτῶν

1558 καὶ 1586, δὲ τὸν ἐξ αὐτῆς γεννηθέντα Μουράτον ἡ γυνὴ αὐτῆς δέταξε κρυφίως νὰ βχπιστώσῃ, ἀν καὶ προστίθησιν ὁ Μοροζίνης δὲ αὐτη ἐπέραξε τοῦτο οὐχὶ τοσοῦτον χάριν τῆς θρησκείας, διότι ἔνεκκα τῆς ἐπικρατούσης παρὰ τοῖς Τούρκοις δοξασίας, δὲ τὰ τέκνα αὐτῶν βαπτισθέντα ἔχουσι καλλιτέραν τύχην καὶ δὲν ὑπόκεινται εἰς ἐπιληψίαν, ήν πάσχουσι πλεῖστοι ἐν Κωνσταντινουπόλει· ἀλλ' οὐδὲ οὗτοι ἀπήλλαξε τοιούτου νοσήματος τὸν οὐδὲν αὐτῆς ἔνεκκα τῆς ἐκείνου ἀκρατίας (1).

Οὗτον οὐδεμία ἀνάγκη ν' ἀποδειχθῇ ἐπὶ πλέον τίς οὐκέτιν ἡ οἰκογένεια τῆς μητρὸς τοῦ Μουράτ, ήν οὐδὲ ἐκείνη βεβαίως ἥγνοιε· ἀλλ' ἵνα δοξάσωσιν δὲ τὸ οὐκιλοτέρας περιωπῆς, διηγείτο δὲ δὲν ἔγίνωσκε τὰ διόρματα τῶν συγγενῶν αὐτῆς καὶ δὲ τὸ ἐνετή, αἰγυαλωτισθεῖται ἐν Κερκύρᾳ, δὲ ὁ πατὴρ αὐτῆς διέμενεν αὐτῷ· ἐν στρατιωτικῇ ὑπηρεσίᾳ.

Όντος τοῦ Μουράτ τὸ 1546, ἐν ἣ ἀνέβη εἰς τὸν Θρόνον, μόλις 28 ἔτῶν, δὲλον δὲ τὴν μήτηρ αὐτοῦ συνεζήχθη μετὰ τοῦ Σελήνη τὸ 16 ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς, καὶ δὲ τὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου δὲν ὑπερέβιε τὸ τεσσαρακοστὸν πέμπτον. Οὐθανάτος τοῦ Σελήνη ἀπεσιωπήθη ἵνα μὴ παράσχῃ λαβὴν εἰς τὴν αὐθαδειαν τοῦ στρατοῦ. Οὐ Μουράτ ἀμπλακών τὴν εἰδῆσιν, ἐν ἀμασίᾳ εμοιπκόμενος, ἀπῆλθε καὶ νύκτωρ ἔρθυσεν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Μαθὼν δὲ τὴν ἄφιξιν αὐτοῦ ὁ μέγας Βεζίρης, πρῶτον μὲν εἰσῆγαν αὐτὸν εἰς τὰ δωμάτια τῆς μητρὸς, ήν μητέρας τῶν σκοτεινῶν καὶ ἡγάπα, καὶ μετ' αὐτῆς συνεθούλευθη, εἰτα δὲ αὐτῆς καὶ οἱ λοιποὶ μεγιστᾶνες προσεκύνησαν τὸν νέον ἡγεμόνα. Συνετὴ καὶ ἐμπειρὸς ἡ γυνὴ αὐτη ἐν ταῖς μηχανορρεφίαις τοῦ σεραγίου πλεῖστον ἴσχυε παρὰ τῷ Μουράτ, καὶ φερουμένη μὴ ἐλαττωθῆ ἥ ἐπιβρέθη αὐτῆς ἔνεκκα τῆς στρατερᾶς καὶ τρυφερᾶς ἀγάπης, ήν ἔδειχνεν δὲν πρὸς τὴν σύζυγον, προσεπάθησε νὰ σαγηνεύσῃ αὐτὸν δι' ἄλλων καλλιονῶν. Πρὸς τὸν σκοπὸν δὲ τοῦτον ὀφελήθη ἐκ μιᾶς Οὐγγρίδος αἰχμαλώτου, ήτις εἰς τὴν γοργότητα τοῦ χοροῦ ἦνων τὴν γοντείαν τοῦ αἴσιατος δι' ὧν διεσκέδαζε τὸν Μουράτ· καὶ ἐπειδὴ ἡ ζηλότυπος σύζυγος, ἵν' ἀποτρέψῃ αὐτὸν τῆς νέκες συμπαθείας καὶ μηδενίγε τὰς ἐρωτικὰς, σχέσεις τῆς ἀντιζήλου μετεχειρίσθη ἔδραις τινὰς καὶ ἀπεπειράθη νὰ ποιήσῃ γόντρα καὶ μαγείας, ἥ πανούργος. Καλὴ ἐπιληροφόρησα περὶ τῶν τεχνασμάτων τούτων τὸν οὐδὲν αὐτῆς.

Ἐτελεύτης δὲ ἡ Καρτάνου ἐν ἀκμαῖς ἦτι ἡλικίᾳ πεντήκοντα τεσσάρων ἔτῶν. Μαθὼν ὁ Σουλτάνος δὲ τὸν

ἡ δισθένεια αὐτῆς προέβανεν ἐπὶ τὰ χεῖρα, ἐπορεύθη ἵνα ἀποδώσῃ αὐτῇ τὰ τελευταῖα καθήκοντα· ἢ δὲ συνετὴ μήτηρ, ήτις ζῶσκ εἶχε μετριάση τὰ πάθη τοῦ οἰοῦ, τελευτῶσαν ἔδωκεν αὐτῷ δικφόρους συμβουλάς διαδοθείτας καὶ ἐπευθημισθείσας καθ' ὅλην τὴν Κωνσταντινούπολιν. Κατέλιπε δὲ δύο ἐκκτομμύρια χρυσοῦ, ὃν τὰ μὲν δύο τρίτα ἐκληροδότησε τῷ οἰοῦ, τὰ δὲ λοιπὰ εἰς τὰ τζαμία. Οὐ δὲ Μουράτ παρέπεμψε τὸν νεκρὸν τῆς μητρὸς μέχρι τῆς τελευταῖς θύρας τοῦ σεραγίου, καὶ διέταξε νὰ ταφῇ ἐν τῇ Ἀγίᾳ Σοφίᾳ ἐν τῷ αὐτῷ τάφῳ τοῦ ἀνδρός.

'Ἐν Κερκύρᾳ τῇ 26 Σεπτεμβρίου 1857.

ΜΙΧΑΗΛ Α. ΜΟΥΤΣΟΞΥΑΣ.

ΗΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ΕΝ ΑΜΕΡΙΚΗ.

(Ὀρα φύλλ. 421.)

—

Κομποφακελορρήμοσύνη ἐν Ἀμερικῇ.

Η κομποκεφαλορρήμοσύνη, ὁ ἀνεξάλειπτος οὗτος τύπος τοῦ ἀμερικανικοῦ χαρακτήρος, μετεβλήθη δὲν αὐτῶν εἰς ἀληθή ἐπιστήμην, τὴν δποίαν πάντες τιμῶσιν, ἀναβιβάσαντες μέχρι τῆς ἀνωτάτης περιωπῆς τῆς πρακτικῆς φιλοσοφίας. Καὶ ἐνῷ εἰς τὴν Εὐρώπην οἱ μὲν μεταφυσικοὶ κατκγίνονται περιπτώσεις, ὃνευ σκοποῦ κέρδους, εἰς ἀνεύρεσιν τῶν λόγων τῶν θείων νόμων, οἱ δὲ φιλότοφοι μοχθοῦσιν ἀναλύοντες τὰ πάθη καὶ τὰ αἰσθήματα τοῦ ἀνθρώπου, η συγκλή τῶν κομποφακελορρήμονων τῆς Ἀμερικῆς, ἀρκεται εἰς τὴν μελέτην τῆς μωρίας, τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν ἀσθενεῶν τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως καρδοσκοπήσῃ ἐπ' αὐτῶν. Τοσούτῳ δὲ βαθέως ἐρρίζεται ἡ ιδιότης αὐτῆς εἰς τὰ ξύλα τῶν ἀμερικανῶν, ὥστε κατέστη ἀναπόφευκτος μοχλὸς, η μᾶλλον η ψυχὴ ἐκάστης πράξεως ἀγαθῆς η πονηρᾶς. Καὶ αὐτὴ η περὶ τὰ θεῖα εὐεργεία αἰσπάζεται τὴν κομποφακελορρήμοσύνην (*). καὶ ίδοι παράδειγμα.

Πολλάκις οἰκοδομοῦνται εἰς τὸ αὐτὸν μέρος πολλοὶ ναοί· καὶ ἐπειδὴ οἱ οἰκοδομήσαντες αὐτοὺς, εἰ καὶ κρύπτονται ὑπὸ τὸ Εὐαγγέλιον, ἀληθή δημος τοκοπὸν ἔχουσι τὸ κέρδος, καταφεύγουσιν εἰς ἔγκρισμα ἐπιχειρίματα, ίκανὰ νὰ σαγηνεύσωσι τὰ ἀπολωλότα πρόβητα. Προσλαμβάνουσι λοιπὸν ὄνομαστήν τινα prima dona, ήτις ἀναμιγνυομένη μετὰ τοῦ χοροῦ τῶν ψαλτῶν, τραγῳδεῖ τι ἐκ τῆς Νέρμας, τῆς Λου-

(1) Relazione dell'Ambasciatore a Costantinopoli di Gianfrancesco Morosini Ballo della Rep. di Venezia dal 6 Maggio 1582 al 12 Giugno 1583. Ven. 1854. p. 26.

(*) Οὕτω, καταλλήλως νομίζω, κατ' ἀριστοφάνην, μετέφρασε τὸ humbug τῶν ἀμερικανῶν.